

στρατῶ καὶ παρὰ τοῖς Στρατιώταις ¹⁾). Παρὰ ταῦτα ὅμως ἀνμφερεται καὶ ἕτερον περιεργότατον νόμιμον, ἀποδεικνύον ὅτι τὰ παλαιάτα ἀκριτικὰ ἔθιμα μένουσιν ἀμετάβλητα ὑπὲρ τὴν χιλιετηρίδα. Ὁ Κιππικός γράφει, ὅτι ἐν τῷ διοργανισμῷ τῆς διανομῆς τῆς λείας «ὁ Μοτσενίγος ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Στρατιώτας τὴν πληρωμὴν ἐκάστης παρουσιάζομένης αὐτῷ ἐχθρικῆς κεφαλῆς ἀνθ' ἑνὸς χρυσοῦ δουκάτου· τὸ δ' ἔθιμον τοῦτο διὰ παντός ἐπεκράτηεν». Ὁ ἱστορικός τῶν ἐν Ἰταλίᾳ μισθοφόρων Ercole Riccotti κακίζει τὴν Δημοκρατίαν ὡς ὑποχάλψασαν τὸ ἀντιχριστιανικὸν ὄλωσ καὶ βάρβαρον σύστημα τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς ἐπὶ ἐκάστης ἐχθρικῆς κεφαλῆς. Ἄλλ' εἰς τοῦτο δὲν πταίει ἡ Ἑνετία, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ Στρατιῶται, οἱ προβάλλοντες τὴν τοιαύτην ἀμοιβὴν ὡς πρῶτιστον ὄρον τῆς ὑπηρεσίας των, secondo la loro usanza. Αἱ usanze αὗται, ἡ νόμιμα ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυρὰ καὶ σεβαστά, ὥστε πολλάκις ὁ Στρατιώτης προτιμᾷ νὰ φωνεύσῃ τοὺς ἀδελφούς του, ἢ νὰ καταπατήσῃ τὰς παλαιὰς συνθηκὰς. Εἶδόμεν ὅτι ἐν τῷ διοργανισμῷ τῆς λείας εἶχεν ὀρισθῆ καὶ ἡ δημοπρασία τῶν αἰχμαλώτων ἐν ἔτει 1482 ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἀπουλίας, γράφει ὁ Μαλιπιέρος, σῶμα Στρατιωτῶν ἀπελύτρωσε τοὺς αἰχμαλώτους του ἐπὶ πληρωμῇ ἐπιεικῶν λύτρων. Τοῦτο μαθόντες οἱ ἄλλοι Στρατιῶται ἀπερῆσαν νὰ τιμωρήσωσι παραδειγματικῶς τοὺς ἠθετήσαντας τὸ παλαιὸν νόμιμον, καὶ ἐπιτεθέντες κατέσφαξαν τοὺς ἐν λόγῳ συναδέλφους ²⁾).

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ Ἑνετία, ὡς χριστιανικὸν κράτος ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ βρβαρίου ἔθιμου τῆς προσαγωγῆς τῶν ἐχθρικῶν κεφαλῶν, ἀλλὰ συγχρόνως εἶνε ζήτημα ἂν οἱ Στρατιῶται θὰ συνήθουν νὰ λησμονήσωσιν ἔθιμον νομιμοποιηθὲν αὐτοῖς ὑπ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων. Ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ δὲν φαίνεται ἐπικρατοῦν τὸ ἄγριον τοῦτο νόμιμον. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα βλέπομεν τὸν αυτοκράτορα Λέοντα ὀρίζοντα τὸ χρυσοῦν νόμισμα οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ ἀποτέμοντος ἐχθρικῆν κεφαλῆν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ σώζοντος τὸν ἐν μάχῃ κινδυνεύοντα συνάδελφον. Ὁ Γρηγορᾶς σημειοῖ ὅτι πλὴν τῶν Βυζαντινῶν καὶ οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι δὲν ἐβεθήλουν τοὺς νεκροὺς τῶν ἐχθρῶν ³⁾. Καὶ πιθάνον μὲν ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα θρη-

¹⁾ Ὁ τοιοῦτος ὀργανισμὸς τῆς διανομῆς τῆς λείας φέρεται παλαιός, διότι ὁ Ἱερόδοτος γράφει ὅτι οἱ ἐν Πλαταιαῖς νικηταὶ «συμφορήσαντες τὰ χρήματα καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖς θεῷ... τὰ λοιπὰ διαιρέοντο καὶ ἕλαβον ἕκαστος τῶν ἄξιοι ἦσαν... Πausanias δὲ πάντα δέκα ἐξηρέθη τε καὶ ἐδόθη».

²⁾ Annali Veneti, σελ. 264.

³⁾ «Νόμος γὰρ οὗτος ἀνῶθεν ἐκ διαδοχῆς ἀεὶ κατιῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους ἀκέραιος, οὐ μόνον Ῥωμαῖοις καὶ Θεσσαλοῖς, ἀλλὰ καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβυλοῖς καὶ Βουλγάροις, διὰ τὴν τῆς πίστεως ταυτέτητα, τὰ μὲν πράγματα μόνον σκυλευ-

σρευτικῶς ἐξεπλήρουν «τὸν ἀκέραιον νόμον», τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι τὰ χρονικὰ τῆς Τραπεζούντος μνημονεύουσι πλὴν τῶν Στρατιωτῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς αυτοκράτορας ἀποκόπτοντας ἐχθρικὰς κεφαλὰς καὶ ἀποστέλλοντας εἰς τὸ παλαιότερον τὰ αἰμοσταγῆ ταῦτα τρόπαια ⁴⁾. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γρηγορᾶς ὀρίζει τὴν Θεσσαλίαν ὡς ὄριον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀκέραιου νόμου, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐλαφρῶς ἐπηρεασθέντες Ἕλληνες καὶ Ἄλβανοι Στρατιῶται διετήρησαν τὸ ἔθνικόν νόμιμον τῆς κεφαλοτομίας τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ μάλιστα βλέπομεν τοὺς μὲν Ἄλβανούς μέχρι σήμερον διατηροῦντας τὸ ἔθιμον τοῦτο, τοὺς δὲ Μακεδῶνας μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως κρεμῶντας ἐπὶ τῶν πύργων των τὰ ἐχθρικὰ κρηνία, καὶ τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτας περὶ πολλοῦ ποιουμένους τὴν ἀποκοπὴν τουρκικῆς κεφαλῆς. Ὁ προμνημονευθεὶς Ἀρμουρόπουλος ὀρίζειται νὰ γείμῃ ἀπὸ κεφάλια τὰ στερορῶμεν τῆς Συρίας. Εἶνε γνωστὸν ὅποιαν ἰερόν σημασίαν εἶχε παρὰ τοῖς ἀρματωλοῖς ἡ κεφαλή, εἰς διεκδικησιν τῆς ὁποίας πολλάκις συνεκροτεῖτο ἡ φονικωτέρη τῶν μαχῶν, ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Λεωνίδου «Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὠθισμὸς ἐγένετο πολλός», καὶ περὶ τὸν ἐν Πλαταιαῖς πεσόντα Μαισίτιον «μάχη ὄξεια περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται», ὡς γράφει ὁ ἱστορικός. Ὁ ἐν ἔτει 1322 περιηγηθεὶς τὴν Ἀνατολήν Ἄγγλος Σιμεῶνης μετ' ἀπορίας παρετήρησεν ὅτι μόνον οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἄλβανοι περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὸν καλλωπισμὸν τῆς κεφαλῆς, φοροῦντες μικροὺς λευκοὺς σκούρους πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἐπικλινεῖς καὶ πρὸς τὰ ὀπισθεν ὀρθίους, ἵνα οὕτω κάλλιον φαίνεται ἢ εἰς πλοκάμους κυματίζουσα μακρὰ κόμη των, quia in crinium longitudine et pulchritudine summe gloriantur. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ πρὸς θανάσιμον μάχην παρασκευαζόμενος πολεμιστὴς ἐκκλώπιζε τὴν κεφαλὴν «ἐπειὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ τότε τὰς κεφαλὰς κοσμεύονται», λέγει ὁ Δημόκριτος πρὸς τὸν Ξέρξην ἐρμηνεύων τὸ κτένισμα τῶν ἐν Θερμοπύλαις. Τὰ τραγούδιά μας ἐξηγοῦσιν ὅποιαν μεγάλην ἰδέαν εἶχον οἱ ἀρματωλοὶ περὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐτοιμοθάνατος ὁ γηραιὸς Πάλλας παραγγέλλει εἰς τὰ παλληκαριά του νὰ ἀποκόψωσι τὴν κεφαλὴν του καὶ παραδώσωσιν εἰς τοὺς ἀετοὺς «διὰ νὰ τὴν βάλλουν ταμποῦρι εἰς τὴν φωλειάν των»:

εἰν, τὰ δὲ σώματα μὴ ἀνδραποδίζεσθαι, μηδὲ φονεύειν ἕξω τῆς πολεμικῆς παρατάξεως μηδένα». Γρηγορᾶς Δ', 7. Τὸ παρὰ Γρηγορᾶ ἀνδραποδίζεσθαι δὲν κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ αἰχμαλωτίζεσθαι, διότι αἰχμαλώτους ἐλάμβανον ἅπαντες οἱ καταγρῆφοι, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ λυμαινεσθαι.

⁴⁾ «Καὶ κροτήσεως πόλεμον νικᾷ κατὰ κράτος ὁ βασιλεὺς καὶ διώκει αὐτούς, στείλας καὶ κεφαλὰς Ἀγαρηνικὰς ἐνταῦθα, καὶ τὴν τοῦτων σημαίαν.» Πανύρετος, σελ. 368.

